

A TESTI NEVELÉS ÚJ FEJEZETE.*

A nemzeti talpraállítás eszközeiről már a leterítés másnapján sokat tanácskoztak és sokat vitatkoztak. Másképp látta a hivatásos katona, másképp a diplomata, másképp a közgazdasági tudomány és másképp vagy sehogy sem a küzködő tömeg. Azonban *egy* eszközben mind egyetértettek, ez az eszköz nem volt vitás: *nagyobb egészséggel, többet kell dolgozni*. Erre az álláspontra helyezkedett az 1921. évi testnevelési törvény. Célkitűzése: megjavítani a közegészségi állapotot és gyarapítani a nemzet munkaerejét. Mintha a relativ értelemben vett luxuscélok helyébe a nemzet elsődleges szükségleteinek sinjére toltuk volna a testi nevelést. Közegészség és nemzeti munkaerő. Nem leegyszerűsítés ez, hanem jól átgondolt koncentráció két fontos meglátással. Először, hogy a nemzetnek több termelőmunkát kell végeznie, mihez a nemzet minden (férfi- és nő-) tagjának (az évek számában kifejezett) *hosszabb* és (a nagy teljesítményre kioktatott) *gazdaságosabb* munkaképességre van szüksége. Másodsor, hogy más az *egyéni testnevelés* (egyéni képességek fejlesztése a gyakorlatnak gazdag változatával) és más a *nemzeti testnevelés* (közegészség, nemzeti munkaerő), amint hogy lényegesen mások a magángazdaság szempontjai és mások a közgazdaság szempontjai.

Ha azonban a magyar testkultúra egészének mai képét nézzük, ez az 1921-i fogalmazáshoz képest kibővítést és súlypont-áthelyezést mutat. Az egészség mint főcél megtartotta első helyét, a munkára vagy munkatechnikára való nevelés a második sorba került és helyébe az első sorba a mérkőzési és helytállási sportok léptek. Én ennek a változásnak az indokait látom, mert a testnevelési rendszer jellegének olyan összetevői idézték elő, melyek részint jogosak, részint a helyzet és idő származékai, tehát *szükségszerűek*. Lássuk: A több munkára való beállítottság logikái ellentmondást talált a krónikus munkanélküliségben. Krónikus, mert Trianonnal függ össze, Mikor kívánatos lett volna, hogy minél többben álljanak a termelés szolgálatába, hogy minden ember életében több legyen a munkaév, egy-egy évben több a munkanap, egy munkanapban több a munkaóra és egy munkaórán több a teljesítmény, akkor a tragikus munkanélküliség épp ellenkezőjét kívánta; azt, hogy a kevés munka sok egyén

* A Magyar Paedagogiai Társaság 1928. évi december hó 15-i ülésén tartott felolvasás.

között legyen szétosztva, és így senki ne foglaljon le sok munkát. Hiányzott az indokoltság, a harmónia élet és iskolai célkitűzés között, ahhoz, hogy a testi nevelés súlypontjával a munkára vagy munkatechnikára való nevelést írjuk.

A másik komponens a nemzeti lélek félig tudatos, félig ösztönös más orientációja. Általában nagy nemzetek erőt, kis nemzetek szorgalmat mutatnak. Azonban mi nem vagyunk sorunk egyedüli irányítói. A szomszéd államok magatartása, nemzetközi etikája olyan orientációt termel ki, mely az iskolaügyre és ezzel a testi nevelésre is kihat, mely az iskolai testi nevelés általános emberi céljaiba hangsúlyozottan beleviszi a nemzeti pozíciómegtartás elemeit.

Harmadik rendszerkészítő komponens az ifjúság lelki szerkezete. Őt munkatökéletességre nevelni hasznos és szükséges dolog, de ő maga nem rajong érte. Az emberpalántát, mikor a 12. és 18. év között van, a mérkőzés, a helytállás gyakorlatai és játékaik képesek lekötöni; ezekben teljes lélekkel és odaadással vesz részt. A pedagógiának pedig sarktételei közé tartozik, hogy a gyermeket lehetőleg érdeklődési körén belül foglalkoztassa, mert ebben mozogván, minden szerve és minden ereje úgy fejlődik, mint a talajból kibúvó palánta, ha 40 mm-es langyos esőt kap. Hiszen ennek a gyermeklélektani ténynek és pedagógiai jelentőségének felismerése már a játékdélutánok 20 év előtti elrendelésekor jelentkezett; azonban a községek és városok akkori szegénysége anyagiakban és megértésben csak papírt és nem ifjúsági sportéletet teremtett.

Van azután a testi nevelés mai jellegének egy negyedik komponense is, egy politikai természetű, hogy t. i. *ha a sportok a nemzet egészére* irányulnak, akkor egy részét végzik a megszünt hadkötelezettség feladatának, mert a katonáskodás nem más, mint a test és az akarat iskolázása. Ugyanígy a nemzet egészére irányuló sport is.

Ime, ezek magyarázzák a sportnak a testi nevelés keretében való megnagyobbított térfoglalását. A magyarázat egy részében tárgyból eredő, más részében konjunktúrára mutat.

Rátérek most a sport méltatására és egyik-másik vonatkozásban kritikájára.

A sport, sőt sportszellem — megküzdve a pedagógusok indokolt aggodalmával — bevonult az iskolába. A sport — itt embersportról van szó — mint fogalom nagyon elasztikus; sokan e szó alatt mást-mást értenek. Van, aki bármely testgyakorlat rendszeres üzését így jelöli; van, aki a gimnasztikán és szertornázáson kívül a többi egyéb testgyakorlást sportnak mondja, végül van olyan — és ezt fogadhatjuk el mi is —, aki a testgyakorlást csak akkor nevezi sportnak, ha a gyakorlás különleges módja, erőteljessége és tendenciája is beleértendődik.

Kezdetben, szülőföldjén testi szórakozást jelentett a szabad levegőn; azután a testi erő és ügyesség gyakorlását szintén

szórakozásképen; később kibővült szórakoztató küzdelmekkel, birkózással, ökölvívással; végül jellegzetes kultúrjelenség lett: küzdelemmé idő és tér ellen. A 100 métert befutni minél kevesebb idő alatt, az emberi testet izmainak segítségével minél magasabbra vagy minél távolabbra lendíteni, a tökéletességéig vitt játékos küzdelem gyepen és vízben. Itt álljunk meg, mivel a világháború után maradt lelki feszültség és a hasznos kereső tökének a sport felé való fordulása elválasztotta a sport eddigi vonalát az utána következőtől. A háborús atmoszféra enyhébb formában, mondjuk átesztétizálva, sőt etikai hozzákeveréssel, meghosszabbította a maga életét a sportban; az emberi erő, ügyesség és szívós akarattal való felfegyverkezés ez, melyben szívesen vesznek részt a lefegyverzett nemzetek, mivel ezeknek a valódi fegyverkezés tilos. A sport intenzívebb lett s a nemzetközi mérkőzésekre fekteti a fősúlyt, míg a tőke bekapcsolódása a tömegizgalom irányában keresi a kamathozadékot.

Ha azt mondom a tiszta sportról, arról, melyben még nincs a sportra nézve idegen elem, hogy lehetővé teszi a nagyok számára annak a játéknak a folytatását, mely annyi öröm, ösztönyszerűség, frissesség és belső alakítás forrása a kicsinyek részére, s hogy ezt teljességében, sport alakjában a nagyok átvehetik; ha továbbá azt mondom, hogy a sportolóknak módjukban van mindig egy fokkal túltörekedni a már elért tudáson, szóval etikailag gazdagodni, akkor a legszebbet mondtam, amit az indifferens sportról mondani lehet. De — ismétlem — csak az idegen elem nélküli sportról. Mert a háború hátteres és a tőke által részint befelhőzött, részint bearanyozott sportban fény és árnyék váltakoznak. És hogyan mutatkozik ez? Mi a jellemzője? A lehetetlenség határát a másodperc 1—2 töredékével a 0 felé, a lehetetlenség határát néhány centiméterrel a végnélküliség felé kitolni. Mert ez felel meg a fehér faj *ezidőszerinti* lelki szerkezetének. Ennek a lehetetlenséget ostromló hajtóerőnek van egy egyéni formája, egy nemzeti formája és egy olyan formája, amely jellemzője egy még tágabb közösségnek: az európai-amerikai és vonzókörébe lépett egyéb ország kultúrközösségének. Az egyént ez a hajtóerő az általa választott virtusnemben az általa elérhető teljesítmény-maximum felé tereli, a nemzetet az összes teljesítménynemek csúcseredményeinek folytonos javítása, az egész kultúrközösséget nemzetközi versenyek útján az összes csúcseredmények végnélküli felülmúlása felé hajtja.

Spengler a mi kultúránkat germán sovinizmussal *fausti* kultúrának nevezte el és alapvonását a végtelenség felé való irányítottágában látja. E megállapítás teljesen ráillik az eredmény-sportra is. Vég nélkül. csökkeneni a téren való győzelem idejét, vég nélkül fokozni az izomkapacitás ható sugarát. Spengler minden kultúra túléretttségét és előregedését civilizációnak nevezi és már látja a jelenlegi nyugati kultúra görbéjének lemenő hajlamosságát. Mi is, a tér és idő legyőzésére beállított testi kultúrát

eredeti jellegéből kivetkőződőnek látjuk abban a mértékben, ahogy a test szépségeit és képességének teljességét áhítózo belső hajtóerőt, ami kultúrát jelent, a rekord mindenekfölött valósága és egy idegen elem: az üzletszerűség felváltja. Ezek jellemzői a kultúrán már túllépett civilizációnak.

Üzletszerűség a sportok különböző területein igen világosan észlelhető jelenség. Úszó fenoméneket, csodafutókat messze földről meghívnak, kiket a rendező egyesület — költségmegtérítés címén — busásan megfizet, míg ennek árát és a maga kiadásait a belépődíjakból fedezi; siker esetén — sikernek nevezve a fizető nézőközönség ezreit, — nyereségre is szert tesz. Híres ökölvívók és neves birkózók versenyeit tekintélyes haszon reményében vállalkozó pénzes emberek rendezik. A footballopatok játékosai részvénytársaságok szerződéses alkalmazottjai, kik fizetés és jutalék ellenében gyakorolnak és „játszanak“; szerződések kötésével és bontásával szinte konjunkturális kereskedelem folyik, miből egyesületnek és játékosnak van haszna. Megtörténik, hogy a rossz anyagi viszonyok közé jutott egyesület eladja legjobb játékosát, hogy anyagi helyzetén javítson. De már nem csupán üzlet, ha az egyik egyesület pénzt kínál a valószínű győzelem előtt álló idegen csapatnak, hogy fekdjön le, azaz veresse meg magát; mert azok veresége javítja *ennek* sorrendi helyét a bajnokságban. Ez pedig nem hiúsági, hanem üzleti érdeke. Ilyen példát, ilyen trükkös erkölcsű tanfolyamot nem kérek a mi iskolai ifjúságunk részére.

A női test kultúrája terén is észlelhető az üzletszerűség. De itt különleges gimnasztikai rendszerek és a ritmika tanítására berendezett magántanfolyamok, magángyakorlóhelyek és magánkezelések (pl. hízás ellen) *elszaporodása*, továbbá a részvétel drágasága, és sokszor a reklám igénybevétele is mutatják, hogy a női testkultúra nagy része üzlet lett. Nálunk a Dalcroze-és Duncan-ról elnevezett gyakorlatrendszerből mint alapból származott ú. n. mozgásművészetnek, azután a Mensendiecknek vagy ezek összekeverésének vannak vállalkozói. De külföldön burjánznak már a különböző Bode-, Loheland-, Laban-, Surén-, Menzler-és a tanítványok önszisztémáinak iskolái. Mindezek a gyakorlatok foglalatát rendszernek nevezik s más-más célkitűzést hirdetnek. Az egyik a tágan értelmezett ritmus; mintha a világegyetem ütőere a ritmus volna és az egész emberi tevékenység rejtett ritmusban jelentkeznék. A másik az izmok feszülésének és lazulásának párhuzamosságában látja az élet elvét; van, amely a *ki-fejező mozdulatokat* írta cégtáblájára. A Mensendieck-iskolák a testnek mindig más pontjára tömörített, onnan kiinduló energiának munkájával gondolják a női alak szépségét és plasztikus mozdulatait fejleszteni. Valamennyien, s ebben Mensendieck sem kivétel, kritikátlan tudományos elképzeléssel és sokszor metafizikai frazeológiával hirdetik és indokolják gyakorlatrendszeiket.

Hogy ez így fejlődött, annak kettős oka van: a divat és az

illetékes tényezők régebbi mulasztásai. Nemcsak a női ruhának, hanem a női testnek is van divatja; ezidőszerint a fiús silhouette. Innen a sok soványító torna s innen a Mensendieck ez idő szerinti erős látogatottsága. De a torna- és sportegyesületeket is érheti szemrehányás, amiért női csapatjaikban a gyakorlat anyaga és szelleme többé-kevésbé egyszerű lemásolása volt a férficsapatok gyakorlatanyagának és szellemének. Az iskola is kevesebb súlyt helyezett a női gimnasztikára elmélet és gyakorlat tekintetében. Ez a másodosztályúság keresi a maga helyesbítését és pótlását a magán- és külön tanfolyamokon.

De a férfisportok részben való elüzletiesedésének is megvan a maga indoka. Akik a csúcseredmények rajongói, azoknak sok gyakorlás, stílus-szerzés, előkészítő versenyzés kell; mindez rengeteg időt köt le. Ugyancsak sok időt igényelnek a vidéki, esetleg külföldi versenyekre való utazások. Viszont kevés az olyan állás, hivatás, tanulmány, mely az elegendő tréning és utazások részére elegendő szabad időt enged. Lassanként ezek — ha nem tőkejaradékból élők — olyan megélhetési formát keresnek, mely lehetővé teszi, hogy a sportnak éljenek. Keresnek sportmecénások közbenjárásával látszat-állásokat, azaz fizetést kevés lekötöttséggel; pályáznak a fizetés jellegével nem bíró, de sűrűn ismétlődő jövedelmekre, mint utazási költségek, s ahol nem tilos, az elmulasztott munkabérek megtérítése, vagy belefoglalják az előbbibe az utóbbit. Ez az átmenet az amatőrségből a professzionátusba. Az álamatőrseg az ó fürdőpénzével, massage-átalányával a jellemre rontólag hat, ennél fogva rosszabb a professzionátusnál, mely elvégre éppoly keresetforrás, mint más szórakoztató keresetforrás. Az egyik szórakoztató keresetforrás azt mondja, hogy művészetet közvetít, a másik, hogy nemzeti dicsőséget szerez, a harmadik, hogy a munkában elfáradt nézőket felüdíti.

Van azután a sportprofik társadalmának egy másik kiegészítő kerete is: a munkanélküliek tartaléka. Ha a B-listára került tisztviselő vagy a hét végén munkakönyvét visszakapott szakmunkás sokáig nem tudnak elhelyezkedni, de eddig is eredményesen foglalkoztak valamelyik sportággal, mi sem természetesebb, mint hogy kenyérkeresetnek választják a football-t, a birkózást, az ökölvívást vagy egyéb sportágot.

Akik azonban az ifjúság vezetésével, irányításával, akik a társadalmi lélek jelenségeivel foglalkoznak, akik azt akarnák, hogy a leendő nemzedék maradék nélkül menjen termelő, tanító, gyógyító, a társadalmi együttélést biztosító munkára, akikre nézve nyugtalanítólag hat, ha nem tudják, hogy mi mire fog vezetni, azok kell, hogy keressék a rekordhajhászó, de főleg az üzletjelleges testkultúra különböző hatásait: 1. a gazdasági életre; 2. a sportra, általában a testgyakorlás irányára; 3. az ifjúságra; 4. a jellemre és 5. a következő emberanyagra.

A *gazdasági életnek* mindenesetre van némi haszna. Kényeret ad néhány száz embernek, kiknek egy hányada munka-

nélküli volna (Budapesten a fizetett játékosok vagy bírkózók és az adminisztrációban alkalmazottak együttes száma kb. 300—350). Rendeléseket juttat a nyomda- és plakátiparnak; emeli a közlekedési eszközök forgalmát; a mérkőzések hatalmas arányú nézőközönségének belépő díjai és egyéb, helyi költségei nemcsak fedezik a rendező vállalatok fenti kiadásait és adóit, hanem a pénzkeringés más útjait is élénkítik.

Ha megfordítjuk az érmet, ott nagy kérdőjelet találunk. Mi lesz az aktív versenyzésből kiöregedett néhány száz játékosból, akik akkor mindössze 35—40 évesek lesznek? Egy-egy külön probléma, amelynek közgazdasági oldala is van.

A sportra való hatást vizsgálva, különbséget kell tenni azon sportok között, melyek az üzlet körébe tartoznak és azok között, melyek e körön kívül esnek. A tőke annak a sportnak, melyet üzleti bázisává tett, óriási lendületet adhat. Módjában áll jó tanítókról, jó helyiségekről, jó felszerelésről gondoskodni s nagyobb fizetésekkel a legjobb erőket (esetleg külföldi nevezetességeket) sorompóba állítani. E legjobbak gyakorlás-módjának, stílusának van tanító ereje, az általuk elért eredményeknek, a nézőközönség lelkeségének propagandaereje és az üzleti érdekből támasztott sztárkultusznak, a sajtó, a plakát és rádió segítségével mozgósított közérdeklődésnek van erős serkentő hatása az összes sportművelőkre. De a célok különbözősége egyelőre még tisztán nem látható és még nem minősíthető hatásokat vált ki. A tiszta üzletes forma t. i. még nem bontakozott ki. A dolgozó tőke mindig új területeket keres, a sportra eddigelé nálunk az igazi tőke még nem vetette magát. A helyzet az, hogy a bérjátékosok professzionisták, de a részvényesek mint tőkések amatőrök, mondjuk tőke-amatőrök. Papírforma szerint így látjuk a fejleményeket. A tőke szempontja az üzlet, célja a nagyobb haszon; a tiszta sporté az emberi tökéletesülés testi szerkezet és egyetemes teljesítőképesség dolgában. S mivel a kétféle sportot kétféle szempont irányítja, sem a végcélok, sem a közben eső célok, sem az odavezető utak, sem az eszközök nem fedhetik egymást. Nem kételkedem, hogy ha a profi football üzleti meggyőződése az volna, hogy neki az a játékos-típus felel meg, mely megközelítőleg csak láb és szem, s lehetséges volna ezt elérni, úgy ezt a típust próbálná kitenyészteni. Hol van ettől a testkultúra ideálja?

A nyereségelv így gondolkodik: az a sport ér többet, mely nagyobb izgalmat vált ki s mely nagyobb területen, nagyobb számú közönségnek mutatkozik be. Az izgalomskála — a nagyobbtól a kisebb felé indulva — ez: közvetlen küzdelem a szereplők között (football, ökölvívás, bírkózás); közvetlen küzdelem idő ellen, de közvetve szereplők között, kik *egyszerre* indulnak (futás, úszás); közvetlen küzdelem tér ellen, közvetve szereplők között, kik azonban külön-külön indulnak (ugrás, dobás). Az első kategóriába tartozó footballnak Budapesten egy időben több helyen néhányszor tízezer néző jut; a második kategóriába tar-

tozó úszásnak — ha egy helyen van verseny, legföljebb 1—2 ezer; a harmadik kategóriába tartozó többinek néhány száz; több csak akkor, ha nincs jelentősebb footballmérkőzés. Így tehát az üzletjelleges sport fejlesztő hatása, teljes mértékben, csak a saját körén belül van; már ugyanezen sportnak amatőranyagát a legjobbakk elvonása által gyengíti, míg a mérkőzésekre kivett és az amatőröknek juttatott adó útján támogatja; a többi sportnak a közönség elvonása következtében ártalmára van, amit sport-közigazgatási úton (footballtilalom által) igyekeznek kiegyenlíteni.

Hatás az ifjúságra. Itt nem a sportról, melyet feltétlenül nemzeti értéknek és becses nevelési diszciplinának tartok, hanem egyrészt a túlkorai, másrészt a rekordhajászó és főleg az üzletjelleges sportról beszélek. A tiszta sport, mely ösztönök gyermeke, egy tudatalatti ősi váagnak formája, hogy t. i. egészséges ember ura akar lenni minden akadálnak, melyet tér vagy idő földön, vízen, levegőn az emberi izom teljesítőképessége elé állít. Vagy ahogy *Coubertin* báró, ki csupán az átlagrekordnak szán irányító szerepet a gyakorlásnál, másképp jellemzi az igazi sportot: a sportöztön keresi a félelemkeltő kockázatot, hogy azon úrrá legyen, a fáradságot, hogy azt legyőzze, s a nehézségeket, hogy azokat legyűrje. Így *Coubertin*, aki pedig az új olimpiászok megteremtője. S bár a rekordsport sem ügyességet, sem bátorságot nem fejleszt, mégis mivel minden ösztön kielégítése *örömérzet* között történik, s ha nehézségek leküzdésével jár, az *akaratot* hatalmasan fejleszti, — a pedagógia az alábbi fenntartással a spórtot igazolja és úgy a kultúrhaladás, mint a nemzeti erő nevelőtényezői közé iktatja. Más a túlkorai sportolás, mely az ifjúságot akkor fogja sportszerű tréningbe, mikor annak szervezete még nem érte el teljes fejlettségét s a nevelő gimnasztika még nem segítette azt egyenletesen jó, legjobb formájához. Ettől a legjobb formájától egyes, viszonylagosan kiemelkedő testi képességnek időelőtti sportszerű fejlesztése örökre megfosztja a fejlettségében és fejlesztettségében még nem kész embert. És más dolog a rekordhajászat, mely a súlyos veszedelmek határán mozog, néha — a sportoló ifjúság végzetes kárára — túl is lép rajta, s mely előbb-utóbb a sportot zsákutcába fogja vinni.*

* Aki a rekordsport káros kilengéseiről akar igen erős szavakat olvasni, olvassa el *Kemény Ferenc* „Gegenwart und Zukunft der körperlichen Erziehung” című tanulmányának 22—25. lapját. Nem tudtam meghatottság nélkül elolvasni a befejező sorokat, melyekben szemünk elé állítja a magyar aratómunkást, ki heteken át, kora reggeltől késő estig, sovány táplálék mellett dolgozik, alig pihen, de családjának megszerzi a télire valót. Ez — mondja — Istennek tetsző rekord.

Érdekes s érdemes itt megismerni a nemzetközi sport-társadalom egy kiemelt egyéniségének, *Meisl Hugónak* az állásfoglalását. Ő a rekordot mint öncélt elutasítja. A rekord szerinte csak akkor jogos, ha nem fáradságos ve-rejtekésznek az eredménye, hanem az egészséges mozgási örömmel kivételes diadalba lendülése.

Végül más és gondosan figyelemmel kísérendő az üzletjelleges sport hatása az ifjúságra. Ennek a hatásnak a foka változik, aszerint, hogy kire irányul: jó vagy rossz tanuló, könnyen vagy nehezen befolyásolható, maga is erős-ügyes, vagy testileg kisebbértékű egyén, s mennyire áhítozza az erkölcsi vagy anyagi sikert.

Egyes sportkiválóságok kiemelkedő teljesítményei és az azt kísérő jelenségek: tapsvihar, újságcikkek, arcképközlés, s amit a tőkeérdekeltség még hirdet róla, hogy nemzetének dicsőséget szerez, — mindezek erős hatást váltanak ki az ifjúságból, mely hatásnak foka és tartóssága nemcsak a növendék egyéniségétől, hanem a társadalom sportérdeklődésének fokától, a sajtó magatartásától is függ, sőt nagyfokban az általános gazdasági helyzettől is.

Amely ifjú ismeri leendő elhelyezkedésének nehézségeit, arra óriási hatással van, ha olvassa, hogy egy amerikai boxbajnok félóra alatt sok ezer dollárt keresett. S fantáziájában, álmadozásaiiban magát látja annak a helyében. Elvégre ő is erős, ügyes, gyors. A sok, hosszú tanulás szerinte unalmas dolog, s ha végigcsinálta, hónapokig törtetni kicsiny állások után! Ez a perspektíva az egyik oldalon, a másik oldalon a vastag kereset s a nagy dicsőség. S bár a maga képességeiben nem kételkedik, s bár nem határozza el magát még semmire, de hosszabb vagy rövidebb időre, erősebb vagy gyöngébb mértékben, az egyéb köteleességek kisebb- vagy nagyobb mérvű kiszorításával, — érdeklődésének mágnese odafordul a sportkarrierék, az ezekbe való beélés felé. Még a tornaóra, az általános testképzés sem nagyon érdekli, — szerinte idővesztés. Őt csak a football, a sportesodák napjain a box, a birkozás, futóverseny, más verseny felső számai, stílusa, feltételei és jóslásai kötik le.

Az ilyen hatásjárvány láttára én mint testnevelő féltem az általános testképzés érdekeit, mert ennek az érdekei azonosak az ifjúság érdekeivel, sőt az ú. n. teljesítménysport érdekeivel is, mert csakis az *általános* képzés után kezdett egyéb törekvések eredményezhetnek *speciális* képességeket. Mint pedagógus féltem az iskola valóságos céljait és benne a társadalom érdekeit. Az iskola célja nem lehet az élet hiúság vásárárt kiszolgálni, sem pedig a circenses mindennapi izgalom kosztjáról gondoskodni. Sőt a nemes értelemben vett sporté sem. Hogy az iskolának mi a célja, tudjuk. Azt is, hogy e célban mekkora helyet foglal az előkészítés kultúrjává és anyagi javak termelésére. Maga a sport nem öncél. Az iskolai sport teljesebbé teszi az iskola előkészítő munkáját, tehát a nemzet versenyképességének fokozását. De ennek a legmagasabbfokú versenynek helye nem a ring, sem a planche, sem a futópálya, hanem az a nemzetközi verseny, mely ezer helyen folyik saját nemzetének gazdasági és kulturális pozíciója megtartásáért és pozíciója emelkedéséért. A későbbi sportnak is van nemes rendeltetése: a munkában állók felüdi-

tése. Fontos érdek fűződik ahhoz, hogy akik nagy szervezőmunkában vagy az állami feladatok irányításában naponta elfáradnak, naponta sport útján felfrissüljenek. De ennek semmi köze sem az üzlethez, sem a rekordlázhoz.

Alkikre az iskolázás utolsó szakában, amikor az ifjúságot pályaválasztási kérdések foglalkoztatják, az üzletes sportszenzációk akkora hatással voltak, hogy csendesen, magukban a profi pályára szánták magukat, azokra nézve egy dolog biztos és egy dolog bizonytalan. Biztos, hogy a társadalom teremtő munkájának hátat fordítottak, miáltal a nemzeti termelést kár érte. Bizonytalan, hogy a választott profi-úton mekkora töredék lesz a beérkezett, s a beérkezettek jelentenek-e majd értéket a nemzeti társadalom számára.

Allást foglalni iskolában és családban csak egy módon lehet és szabad és csak egy módon nem szabad. Tudniillik nem szabad a profikat lekicsinyelni. Ez az eszköz nem használna semmit és nem volna igazságos. De kötelességünk mindig és fáradhatatlanul hirdetni, hogy aki sportkiválóság akar lenni, csak úgy lehet azzá, ha előbb testét minden irányban képezi. Az alapképzés minden különleges képesség fejlesztésének a bázisa.

Ha a sportversenyek nagy hetében valahol, valakikkel szemben a hatás a hivatott nevelők meglátása szerint — túlságosan elhatalmasodott (iskolában csökkent figyelem, otthon, hogy keveset van otthon), *egy* pedagógiai eszköz ígérkezik hatásosnak: a becsvágyat helyettesíteni más, erősebb becsvágygal; egy fiatal tudomány kifejezésével élve: *sublimálni* kell az ifjúság nagy érvényesülési vágyát.

Aznap, amikor az újságok főhelyen hozzák Tunneynek győzelmét és dolláratását, vagy egy Arne-Borg, egy Nurmi csodateljesítményét, mely lázba hozta az ezrekre menő közönséget, vagy Lenglen kisasszony megnyerte sorozatos szet-jeit a világ legjobb tenniszjátékosai fölött — egy sportkedvelő tanár kezdjen beszélgetni pl. Eötvös Lőrándról, mondjon el róla életeseményeket, apró megemlékezéseket, vázolja küzdelmeit és világra szóló tudományos eredményeit. Máskor ugyanígy Einsteinról, Dohnányiról, Mme Curieról s mutassa be az ezek által elfoglalt hatásterület nagy sugarát térben és időben. Pont.

A többit az időre kell bízni. Ha egyrészt a profipálya már telítve lesz, s annyian léptek rá, hogy a legjobban minősítettek is kénytelenek lesznek olcsón elszereződni; ha másrészt mindtöbben lesznek, akik a 10—15 évi mérkőzésből kiüregedve, 35—40 éves korukban újra, de nehezebb feltételek között pályaválasztás előtt állanak: akkor az a csábító tévhit, hogy sportteljesítményekkel nagy dicsőség között vagyont lehet szerezni, mind kevesebbnek fogja álmát zavarni.

A sport hatásáról a *jellemre* sok szépet állítanak. Különösen említik önfegyelmező erejét, mely mindenre kiterjedő élet-

rendszabályozásban, indulatok lefojtásában és a célt veszélyeztető vágyakról való lemondásban nyilvánul. Azt sem lehet tagadni, hogy a mérkőzések — mivel a benne résztvevők jelentőségét nem a társadalmi rang, hanem a sportképesség adja — demokratikus irányban hatnak, s hogy a nemzetközi mérkőzések egy időben úgy a nemzeti öntudatot, mint a nemes értelemben vett nemzetközség érzését fejlesztik. Ezek valóban nagy nevelő értékek, melyekből nem von le semmit, hogy a valóság sokszor ellentmond az elméletnek. Hiszen ha bárki szemlét tart sportot rendszeresen űző ismerősei felett, bizonyos, hogy akadnak közöttük olyanok is, akiknek jellemében defektus mutatkozik. De nincs az a nevelési eszköz, mely 100 százalékos erejéig váltja be a hozzá fűzött várakozásokat. Más elbánás alá esik a professzionista. Az énekest senki sem fogja jellemesnek mondani azért, mert a torkára vigyáz. Akinek kenyérkereső pályája a sport, annak érdeke az önmegtartóztatás, s az, hogy egészségére és sportképességére ügyeljen. Jól teszi, kötelessége önmagával és családjával szemben, de ennek semmi köze a jellemhez. Egyébként a jellemnek egyéb alkotó jegyei is vannak, mint az önfegyelmzés. E fölülte érdekes probléma dolgában csak akkor fogunk tisztán látni, ha komoly tudósok lélekelemző tanulmányokat fognak végezni a különböző sportegyenísegekről és rendelkezésünkre fog állani idevonatkozó statisztika.

Ugyanígy vagyunk a sport hatásával az *utódokra* nézve. Bizonyos, hogy jól kisportolt egyén utódja minden valószínűség szerint jó emberanyaghoz tartozik. Azonban a jól kisportolt egyének közé azt kell számítani, aki sokféle sportot űz és ennél fogva alakra és képességre nézve jól kiegyensúlyozott megjelenés. Ha azonban valaki csak egy sportnak hódol, azt nagy odaadással kultiválja annyira, hogy testi megjelenésén is kifejezést nyer, pl. a birkózótípus, szertornásztípus, kifejezetten futó típus, akkor ez a kérdés tulajdonképpen kérdésláncolatra oszlik. Átöröklődik-e a szerzett képesség és azzal együtt a szerzett testi jelleg? Az emberi faj haladása szempontjából kívánatos-e ez, van-e értéke? Itt is a sporttudomány tovahaladásában szemmel fogja kísérni a sportkiválóságokat és ezeknek leszármazóit, hogy megformálhassa ítéletét.

A tisztánlátás kedvéért állítom végezetül, hogy nem mindent köszönhet a sport a saját belső értékének, mert valamit, sőt sokat az idők járásának is. Nemzetközi nagy formájára fejlesztve valahogy beleilleszkedik a népszövetséges, továbbá a nemzetközi, hatalmas ipari kooperációk világába. Mint a népszövetségben, ennél is békés barátkozás közepette mutogatják a nemzetek a maguk erejét s az ipari nemzetközi összeműködés párjaként a nemzetközi sport a világ ifjúságának összeműködése. Az idők járásának stílusa van benne és konjunktúra.

Fejtegetéseim folyamán egy helyen azt állítottam, hogy a rekordhajhászat a csúcseredmények sportját előbb-utóbb zsák-

utcába fogja vinni; hozzátehetem; minek kárát alighanem maga a tiszta sport is fogja látni. Az a sporthullám, mely a testi nevelés legfőbb programpontjául az olimpiászra való felkészülést állítja, olyan nemzetközi, a túlszárnyalásra való hajlamosságot fog a készülődés versenyirámában kitermelni, melyen a kis nemzetek csak anyagi erejüket felülmúló áldozatok árán tudnak egy darabig lépést tartani, de mert a lépéstartásban a kis nemzetek a válogatásra alkalmas emberanyag kisebb mennyiségét kénytelenek a pénzbeli eszközök nagyobb mennyiségével kiegyensúlyozni s mivel a nagy, gazdag nemzetek a készülődés arányaiban és gazdagságában mind öldöklőbb iramot fognak dik-tálni, végre olyan ponthoz jutnak, ahol a kis nemzetek nem tudnak tovább; kénytelenek kilépni. Boldog és bölcs az a kis nemzet, mely minél hamarabb jut erre a meggyőződésre; mert sokkal hamarabb van abban a helyzetben, hogy azokon a horribilis összegeken, melyeket néhány *tucat* győzelmi-típpes versenyző kikészítésére fordít, néhány *százezer* férfi és nő testkultúrájának átlagszínvonalát tudja hatalmas mértékben és hatalmas közhaszonnal emelni. Hogy milyen lesz a kis nemzetek kiesése után az anyagi eszközök bő fürdőjében felkészülő csúcseredménysport útja és az út állomásai, azt nem lehet előre megjósolni. De lesznek olyan elmaradhatatlan jelenségei, melyek a sport erkölcsi alapjait kikezdi, minők: ha a leendő versenyzők utolsó kislejtezése után is megmaradtak csupán jelképesen fogják megtartani amatőrjellegüket és — mint akik a köz részéről átengedett területért *egy* aranyat fizetnek évi bér gyanánt — csupán napi egy óráig lesznek civil elfoglaltságukban, egyébként pedig, talán 3 hónapig, később talán 6 vagy több hónapig ideális miliőben, orvosi, tréner- és szakácskezelésben állanak; vagy, ha X nemzet olimpiai bizottságának kémszervezete fogja kitapogatni, hogy a többi nemzet mikor kezdi, hogyan szervezi az olimpikonok előkészítését, ezek hányan vannak s milyen téren mit tudnak; vagy ha pl. Y gazdag ország elküldi a kijelölt versenyzőket néhány heti tartózkodásra az olimpiász helyére, hogy megszokják annak éghajlatát. Ezekben és hasonló, elmaradhatatlan jelenségekben a világ népei az amatőrség meghamisítását, sok értékes elemnek a termelő munkától való elidegenítését, a sport terére vitt kémkedésben sportszerütlenséget fognak látni, szóval etikai csalódottságot érezni, ami az etikai alapjaiban meggyengült versenysportot a végzetes hanyatlás lejtőjére viszi.

Ez a hanyatlási folyamat meggyőződésem szerint feltartóztathatlan, megállítani nem lehet, legföljebb lassítani. De a mód megjelölése nem az én dolgom. Az olimpiásznak nem is egy, hanem két Achilles-sarka van. Az egyik az amatőrfogalom szélessége, rugalmassága és változékonysága, a másik a nemzetközi bíraskodás politikai orientáltsága. Aki ezeket el tudja tüntetni, az meg tudja hosszabbítani a rekordsport-kultúra életét és elöregedését kitolni.

A sportláthatáron észlelhető veszedelmek elhárítása mellett és talán előtt tanácsos szétválasztani a kizárólagosan rekordokra beállított eredmény sportot a nemes sporttól, melynek ismerveit fentebb leírtam, nehogy az előbbinek hanyatlása és süllyedése magával rántsa ezt is, nagy kárára az embernevelésnek, a nemzeti élet kis és nagy polcain dolgozók szükséges konzerválásának és az országos viszonylatban is annyira fontos akaratkultúrának. Ugyanazért kérem a sportszövetségek képviselőit, hogy ne támasszanak túlságos követeléseket; jobban mondva: a luxusig fokozott aspirációk átminősítésével hassanak oda, hogy az elérhető összegek a testi tömegkultúra, a sporttal nevelhető nagy akaratkultúra kitenyésztésére fordítottassanak. Mert erre nem telik, ha amarra elhasználtatnak a nagymagyarországi viszonylatban is óriási összegek.

Ha a *tömeg* sportbeli nevelésének hangsúlyozására határoztuk el magunkat, nem mi leszünk az elsők e téren. Az olaszok már megelőztek.

Egy új intézményünk, a „Dopolavoro“ magyarul „Munka után“, mely 15 hó alatt 330.000 tagot szerzett, kimondotta, hogy a munkássportból minden bajnoktenyésztés távol tartandó, mivel ez a tömegnek árt, s mivel a sportban munka után élvezetet keresünk.

Azok is, akik a versenysport legnagyobb méretű kifejlesztésében valamiféle menekülést látnak a nekünk tilos fegyverkezésből eredő védtelenséggel szemben, vegyék fontolóra, hogy ha eljön a nagy helytállás ideje, nem 1—2 tucat gyors láb, nem 1—2 tucat kemény ököl, sem pedig 1—2 tucat győzelmes, finom penge, hanem a *nagy tömeg* testi megbízhatósága, szívóssága, ereje és teherbírása lesz a gazdasági és lelki felkészültség mellett a pajzs és híd, mely szebb jövőbe vezet.

KOVÁCS REZSŐ.